

primás tekintélyének is. A király szenvedély sugallta politikája nem tetszett neki, s az elégedetlenkedők vezére lett. Amikor Mátyás felszámolta az összeesküvést, 1472 februárjában elfogatta ~t, majd szabadon bocsátva felügyelet alá helyezte. Gyászos bukását, unokaöccséhez, →Janus Pannoniushoz hasonlóan, ő sem sokkal élte túl. Síremléke az esztergomi székesegyházban látható.

Korának neves humanistái – Pier Paolo →Vergerio, Enea Silvio →Piccolomini, Szánoki Gergely (→Gregorius Sanoceus) – között olvasással-tanulással alapos humanista műveltséget szívott magába. Híres könyvtárának kódexeit szorgosan tanulmányozta, saját kezűleg emendálta, jegyzeteket írt beléjük. A természettudományok közül főként a →csillagászat érdekelt, kora kitűnő csillagászaival (→Peurbach, →Regiomontanus, Marcin →Bylica) rendeztette be csillagvizsgálóját Váradon, később Esztergomban. Ha írásművészete mellett figyelembe vesszük székhelyein működő tudós körét, építkezéseit, a →pozsonyi egyetem (Academia Istropolitana) alapítása körüli buzgalmát, számos fiatal tehetség – Janus Pannonius, Nicolaus →Barius, →Váradai Péter, →Handó György, →Garázda Péter, →Kálmáncsehi Domonkos – kiképzetésében szerzett pártfogói érdemeit, megértjük, mivel érdemelte ki „a magyar humanizmus atyja” titlust.

1989 óta nevét viseli az esztergomi Tanítóképző Főiskola (2008-tól a PPKE egyik kara). Szobra is van a városban, Szentirmai Zoltán alkotása. Taiszer János domborműve a szegedi Pantheonban található. Az OSZK 2008-ban nagyszabású kiállítással: „Csillag a holló árnyékában – Vitéz János és a humanizmus kezdetei Magyarországon” tisztelgett emléke előtt.

Lásd még: →Vitéz János könyvtára.

Kiad.: *Scriptores rerum Hungaricarum veteres et genuini*, ed. Joannes Georgius SCHWANDTNER, II, Bécs, 1746; FRAKNÓI Vilmos, *Ioannis Vitéz de Zredna episcopi Vardiensis Orationes*, Bp., 1878; ÁBEL Jenő, *Adalékok a humanizmus történetéhez Ma-*

gyarországon, Bp., 1880; Iohannes VITÉZ de Zredna, *Opera quae supersunt*, ed. Iván BORONKAI, Bp., 1980; *Vitéz János levelei és politikai beszédei*, kiad., ford. BORONKAI Iván, BELLUS Ibolya, Bp., 1987 (Magyar Ritkaságok).

Irod.: FRAKNÓI Vilmos, *Vitéz János esztergomi érsek élete*, Bp., 1879; HOFFMANN Edith, *Régi magyar bibliofilek* [1929], kiad. WEHLI Tünde, Bp., 1992; BORONKAI Iván, *A ritmikus próza Vitéz János leveleiben*, ItK, 73(1969); Uő, *Vitéz János és az ókori klasszikusok*, in *Janus Pannonius (Tanulmányok)*, szerk. KARDOS Tibor, V. KOVÁCS Sándor, Bp., 1975; Uő, *Vitéz János retorikai iskolázottsága*, ItK, 79(1975); Uő, *Humanista prózairtalmunk kezdetei (Vitéz János írói életműve)*, kandidátusi értekezés, kézirat, Bp., 1975; CSAPODINÉ GÁRDONYI Klára, *Vitéz János könyvtára*, in *Janus Pannonius (Tanulmányok)*, i. m.; PROKOPP Mária, *Vitéz János esztergomi palotája*, in *Janus Pannonius (Tanulmányok)*, i. m.; TEKE Zsuzsa, *Hunyadi János és kora*, Bp., 1980; TIBOR KLANICZAY, *Das Contubernium des Iohannes Vitéz. Die erste ungarische „Akademie“*, in *Forschungen über Siebenbürgen und seine Nachbarn*, München, 1988; PROKOPP Mária, *Vitéz János és a művészetek*, in *Vitéz János Emlékkönyv*, főszerk. BÁRDOS István, Esztergom, 1990; SZAKÁLY Ferenc, *Vitéz János, a politikus és államférfi (Pályavázlat kérdőjelekkel)*, in *Vitéz János Emlékkönyv*, i. m.; SZÁLLÁSI Árpád, *Vitéz János és a természettudományok*, in *Vitéz János Emlékkönyv*, i. m.; KUBINYI András, *Vitéz János*, in *Nagy Képes Millenniumi Arcképcsarnok. 100 portré a magyar történelemből*, szerk. RÁ CZ Árpád, Bp., 1999; PAJORIN Klára, *Vitéz János vezetéknevéről*, in *Ritók Zsigmondné Szalay Ágnes 70. születésnapjára*, Bp., 2001; PROKOPP Mária, *Az egyetem-szervező Vitéz János esztergomi érsek*, in *Változatok a történelemre. Tanulmányok Székely György tiszteletére*, szerk. ERDEI Gyöngyi, NAGY Balázs, Bp., 2004; WIERDL Zsuzsa, *Az esztergomi királyi kápolna és a Vitéz János studioi középkori és reneszánsz freskóinak restaurálása*, Műemlékvédelem, 2004; *Csillag a holló árnyékában. Vitéz János és a humanizmus kezdetei Magyarországon*, kiáll. kat., szerk. FÖLDESI Ferenc, Bp., 2008; KUBINYI András, *Vitéz János: a jó humanista és*

rossz politikus, in *A magyar történelem vitatott személyiségei*, szerk. NAGY MÉZES Rita, Bp., 2008; ZSUPÁN Edina, *Vitéz János Leveleskönyve*. ÖNB 431, in *Erdély reneszánsza. A 2008. okt. 8–11. között tartott konferencia előadásai*, szerk. GÁBOR Csilla, LUFFY Katalin, SIPOS Gábor, Kolozsvár, 2009, I.

Bellus Ibolya

Vitéz János, ifj. (†Bécs, 1499)

Humanista főpap, jogtudós. →Vitéz János unokaöccse, neveltje. Galeotto →Marzio tanítványa volt, 1467-től a padovai egyetemen tanult. Kánonjogi doktorként tért haza; zágrábi kanonok, 1468-ban váradi prépost lett. 1476-tól Mátyás király követe Rómában. 1478 k.

Részlet
ifj. Vitéz János
ponticaléjából,
litográfia
(STORNAJUOLO-
FRAKNÓI, 1903
nyomán)

